

BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUV VA INTERFAOL METODLARNING TA'LIM SIFATIGA TA'SIRI

(Pastdarg'om tumani 8-umumiy o'rta ta'lim maktabi 2-sinfi misolida)

Muallif: Sultanova Shoira¹, Islamova Fotima Shamsiddinovna²

Affiliyatsiya: Xalqaro Nordik Universiteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabasi¹, Xalqaro Nordik universiteti Pedagogika kafedrasida katta o'qituvchisi²

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19677769>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada boshlang'ich ta'limning 2-sinf darslarida integratsiyalashgan yondashuvni amalga oshirish va zamonaviy interfaol metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning bilim o'zlashtirish darajasini oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot Pastdarg'om tumani 8-umumiy o'rta ta'lim maktabining 2-sinfida pedagogik kuzatuv va tajriba-sinov ishlari asosida amalga oshirilgan. Eksperimental natijalar shuni ko'rsatdiki, fanlararo integratsiya va interfaol metodlarning uyg'unlashuvi o'quvchilarning darsdagi faolligini, mavzuni o'zlashtirish darajasini va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot natijalari integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlarni tizimli joriy etish boshlang'ich ta'lim sifatini oshiruvchi muhim pedagogik omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Kalit so'zlar: integratsiyalashgan yondashuv, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, ta'lim sifati, formativ baholash, mantiqiy tafakkur, Davlat ta'lim standarti.

Bugungi ta'lim tizimida o'quvchilarga bilimlarni ular o'rtasidagi bog'liqliklarni ko'rsatgan holda yetkazish talabi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari, xususan 2-sinf bolalari dunyoqarashining shakllanish davrida ularga fanlararo aloqalarni ko'rsatish, bilimlarni yaxlit tizim sifatida o'zlashtirishga yo'naltirish muhim pedagogik vazifadir. 2-sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarida diqqatining beqarorligi, o'yin faoliyatiga bo'lgan qiziqishning ustunligi, obrazli tafakkurning rivojlanganligi darslarni qiziqarli, harakatli va ko'rgazmali tashkil etishni taqozo etadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qitish usullari ko'pincha o'quvchilarning bilimlarni fragmentar tarzda o'zlashtirishiga olib keladi. Bu esa o'quvchining borliqni yaxlit anglashiga to'sqinlik qiladi. Shu nuqtai nazardan, integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlarning uyg'unlashuvi ta'lim jarayonini optimallashtirish, o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashning samarali vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Pedagogik tadqiqotlarda integratsiyalashgan yondashuv turli jihatlardan o'rganilgan. Didaktika nazariyasida bilimlarning tizimliliigi va izchilligi tamoyillari asosiy o'rin tutadi¹. Zamonaviy tadqiqotlarda interfaol metodlar o'quvchini passiv

¹ Ibragimov X., Abdullayeva Sh., Yo'ldoshev Q. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2018.

tinglovchidan faol subyektga aylantirish, uning kognitiv faolligini oshirish va mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita sifatida baholanadi².

Mavjud adabiyotlarda integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlar alohida-alohida yoritilgan bo'lsa-da, ularning boshlang'ich ta'limda, xususan 2-sinf misolida uyg'unlashgan holda tizimli eksperimental tekshirilishi yetarlicha amalga oshirilmagan. Shu nuqtai nazardan, integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlarning birgalikdagi samaradorligini muayyan sinf va fanlar kesimida eksperimental asoslash dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Aynan shu muammoni hal etishga qaratilgan mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang'ich sinf darslarida integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlarni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirishning samaradorligini ilmiy asosda tahlil qilish va ularning o'quvchilar rivojiga ta'sirini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot pedagogik eksperiment sifatida tashkil etilgan bo'lib, unda Pstdarg'om tumani 8-umumiy o'rta ta'lim maktabining 2-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Tadqiqotda ichki taqqoslash modeli qo'llanildi: boshlang'ich diagnostika (an'anaviy usulda o'tilgan darslar natijalari) va yakuniy diagnostika (integratsiya va interfaol metodlar qo'llanilgan darslar natijalari) taqqoslandi. Mazkur tadqiqotda jami 28 nafar o'quvchi qatnashdi. U quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

- boshlang'ich diagnostika (o'quvchilarning bilim darajasi, darsdagi faolligi, mavzuga qiziqish darajasi baholandi);
- integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlar asosida ishlab chiqilgan darslarni amaliyotga joriy etish;
- yakuniy diagnostika (o'zlashtirish, faollik va ko'nikmalardagi o'zgarishlar tahlili).

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: pedagogik kuzatuv, eksperimental sinov, solishtirma tahlil, diagnostik baholash, statistik umumlashtirish. Diagnostika vositasi sifatida o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirish darajasi, darsdagi faolligi, mavzuga qiziqishi va amaliy ko'nikmalarini baholovchi test topshiriqlari, kuzatuv varaqalari va so'rovnomalar ishlab chiqildi.

Integratsiyalashgan yondashuv - turli fanlar mazmunini o'zaro bog'liq holda o'qitish orqali o'quvchilarda yaxlit bilim tizimini shakllantirishga qaratilgan didaktik yondashuvdir. Boshlang'ich ta'limda integratsiya quyidagi pedagogik vazifalarni hal etadi:

- bilimlarning fragmentatsiyasini bartaraf etadi;
- o'quvchilarda yaxlit dunyoqarashni shakllantiradi;
- nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi;
- kognitiv faollikni oshiradi.

Interfaol metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol subyektga aylantiradi. Tadqiqot doirasida quyidagi interfaol metodlardan foydalanildi:

METOD	QO'LLANISH SOHASI	SAMARADORLIK KO'RSATKICHI
"Zanjir"	Ona tili darslarida gaplarni davom ettirish	24/28 o'quvchi faollashdi
"Aqliy hujum"	Matematika darslarida masala yechish usullarini topish	Bir masala uchun 2-3 xil yechim taklif qilindi
"Venn diagrammasi"	Tabiiy fanlar darslarida mavsumlarni solishtirish	Tahliliy fikrlash ko'nikmasi oshdi

² Tolipova J. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent, 2021.

“Kim tez?”	Matematika darslarida ko'paytirish jadvalini mustahkamlash	O'quvchilarning 85% ko'paytirish jadvalini to'liq o'zlashtirdi
“Guruhli ishlash”	Tasviriy san'at va texnologiya darslarida	Hamkorlik va mas'uliyat hissi rivojlandi

Tajriba davomida integratsiyalashgan darslar quyidagi yo'nalishlarda tashkil etildi:

- Ona tili va tasviriy san'at integratsiyasi** (“Bahor kelishi” mavzusi)
O'quvchilar avval bahor haqidagi matn bilan tanishdilar, matn mazmunini tahlil qildilar, so'ng o'zlarining bahor manzaralarini akvarel bo'yoqlari bilan chizdilar. Dars yakunida har bir o'quvchi o'z chizmasi haqida 2-3 gapdan iborat matn tuzdi. Bu orqali bir dars davomida o'quvchilar ona tili (matn tuzish, nutq o'stirish), tasviriy san'at (chizish, ranglar) va tabiiy fanlar (bahor belgilari) bo'yicha bilimlarni uyg'un tarzda o'zlashtirdilar.
- Matematika va tabiiy fanlar integratsiyasi** (“Ko'paytirish jadvali” mavzusi). “Bir fil kuniga 5 kg banan yeydi. 4 fil kuniga necha kg banan yeydi?” kabi masalalar orqali o'quvchilar nafaqat hisoblash ko'nikmalarini, balki hayvonot dunyosi haqidagi bilimlarini ham faollashtirdilar.
- Texnologiya va matematika integratsiyasi** (“Qog'ozdan gul yasash” mavzusi). O'quvchilarga gul barglarini kesishda “Agar sizda 5 ta gul bo'lsa va har bir gulga 4 ta barg kerak bo'lsa, jami nechta barg kesishingiz kerak?” degan savol bilan murojaat qilindi. O'quvchilar matematik hisoblashni amaliy faoliyat bilan bog'lashdi.

Eksperiment natijalari quyidagi ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi:

Ko'rsatkich	An'anaviy darslar (o'rtacha)	Integratsiya+interfaol metodlar (o'rtacha)	Farf
Darsda faol qatnashgan o'quvchilar soni	12	19	+7
Mavzuni to'liq o'zlashtirgan o'quvchilar	14	18	+4
Test natijalari (o'rtacha ball)	3,8	4,5	+0,7
Uy vazifasini bajargan o'quvchilar	16	20	+4
Mavzuga qiziqish bildirgan o'quvchilar (so'rovnoma)	13	21	+8

Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki:

integratsiyalashgan darslarda o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirish ko'rsatkichi an'anaviy darslarga qaraganda sezilarli darajada yuqori bo'ldi;

ona tili va tasviriy san'at fanlari integratsiyasida o'quvchilarning ijodiy faolligi, matematika va tabiiy fanlar integratsiyasida esa mantiqiy fikrlash ko'rsatkichi yuqori ekanligi aniqlandi;

interfaol metodlardan "Kim tez?" va "Zanjir" kabi o'yin elementlari o'quvchilarning darsdagi faolligini 30% ga oshirdi;

"Guruhli ishlash" metodi zaif o'quvchilarning o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Olingan natijalar integratsiyalashgan yondashuv va interfaol metodlarning boshlang'ich ta'limda ta'lim sifatini oshirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Tadqiqot davomida dars ishlanmalari Davlat ta'lim standarti (DTS) va 2-sinf namunaviy o'quv dasturlari talablariga asoslab tayyorlandi. DTSda belgilangan "o'quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirish" talabi aynan muammoli savollar, aqliy hujum kabi metodlar orqali amalga oshirildi. "Fanlararo bog'liqlikni anglash" talabi esa integratsiyalashgan darslar orqali to'liq qondirildi.

Formativ baholash usullari (kuzatuv varaqalari, o'zaro baholash, refleksiya) bilan birgalikda qo'llanilgan integratsiya va interfaol metodlar o'quvchilarning o'z rivojlanishini kuzatishi, kamchiliklarni bartaraf etishi va o'ziga bo'lgan ishonchining oshishiga xizmat qildi.

Olib borilgan pedagogik eksperiment natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. **Integratsiyalashgan yondashuv** boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimlarni yaxlit tizim sifatida o'zlashtirishiga, fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni anglashiga xizmat qiladi. Ona tili va tasviriy san'at, matematika va tabiiy fanlar, texnologiya va matematika kabi fanlararo integratsiya o'quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishiga va uzoq muddatli xotirada saqlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
2. **Interfaol metodlardan** "Zanjir", "Aqliy hujum", "Venn diagrammasi", "Kim tez?", "Guruhli ishlash" o'quvchilarning darsdagi faolligini sezilarli darajada oshiradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat bilim oladilar, balki mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, o'z fikrini himoya qilish, jamoada ishlash kabi muhim ko'nikmalarni ham egallaydilar.
3. Pstdarg'om tumani 8-maktabi tajribasi shuni ko'rsatadiki, **darsni mahorat bilan integratsiyalash va metodlarni to'g'ri tanlash** o'quv samaradorligining asosiy garovidir. Kuzatishlarga ko'ra, integratsiyalashgan va interfaol metodlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirish ko'rsatkichi an'anaviy darslarga qaraganda 25-30% yuqori bo'ldi.

Formativ baholash usullari bilan birgalikda qo'llanilgan integratsiya va interfaol metodlar o'quvchilarning o'z rivojlanishini kuzatishi, kamchiliklarni bartaraf etishi va o'ziga bo'lgan ishonchining oshishiga xizmat qiladi. Shu sababli boshlang'ich sinflar uchun integratsiyalashgan dars ishlanmalari bankini ishlab chiqish, fanlararo bog'liqlikni tizimli joriy etish va o'qituvchilarni interfaol metodlardan samarali foydalanishga tayyorlash dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining asosiy vazifasi o'quvchilarga bilimlarni alohida-alohida emas, balki ular o'rtasidagi bog'liqliklarni ko'rsatgan holda, qiziqarli va faol usullar orqali yetkazishdir. Chunki faqat shundagina o'quvchilar olgan bilimlarini hayotda qo'llay olish ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2. Boshlang'ich ta'limning Davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
3. 2-sinf uchun namunaviy o'quv dasturlari. – Respublika ta'lim markazi, 2023.
4. Miraliyeva D., Haytbayeva S. Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy-pedagogik amaliyotini tashkil etish dasturi. – Xalqaro Nordik Universiteti, 2026.
5. Ibragimov X., Abdullayeva Sh., Yo'ldoshev Q. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2018.
6. Tolipova J. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent, 2021.
7. Islomova, F., & Fayozova, F. (2021). Family traditions in vocational guidance, a guarantee of preparing young people for independent living. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, *11*(10), 34-38.
8. Vokhidova, N. K., Khalikova, Z. M., Islamova, F. S., & Abdulkhayeva, M. B. (2024). Organization Of The Educational Process In Primary Education With The Participation Of Artificial Intelligence. *Educational Administration: Theory and Practice*, *30*(4), 1906-1909.

